

Лобода Тетяна Михайлівна,
доцент кафедри культури української мови
Українського державного університету імені
Михайла Драгоманова, кандидат
педагогічних наук, доцент

ІНШОМОВНА ТА ТЕРМІНОЛОГІЧНА ЛЕКСИКА В КУРСІ «УКРАЇНЬСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ» ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ

Курс «Українська мова за професійним спрямуванням» доповнює гуманітарно-фаховий цикл дисциплін у закладах вищої освіти, поглиблює мовну компетенцію здобувачів, сприяє формуванню професійно-мовленнєвого, культуромовленнєвого та культурологічного рівнів підготовки майбутніх фахівців,

Саме такий комплексний підхід до формування мовної особистості уможливило оволодіння здобувачами вищої освіти мовою майбутньої професії, найважливішою складовою якої, як відомо, є загальнопедагогічна, психологічна, дидактична, лінгводидактична, фахова (відповідно до обраної спеціальності) та інша наукова термінологія, здебільшого іншомовного походження, засвоєння якої необхідне для формування сучасного фахівця. Усе це зумовлює особливо ретельне вивчення іншомовної, термінологічної лексики в курсі «Українська мова за професійним спрямуванням», оскільки ця проблема останнім часом стає предметом наукових дискусій та публікацій [1, 2, 4, 5].

Мовознавці звертають увагу на потужну іншомовну інтервенцію, що відчувають усі царини сучасної інтелектуальної діяльності українців. У ставленні до окресленої проблеми необхідно запобігати надмірності: перебільшувати негативний вплив іншомовної лексики на сучасну українську літературну мову чи заперечувати його, тобто здобувачі повинні усвідомити позитивні та негативні наслідки цього явища, причини з'яви запозиченої лексики в рідній мові, а також передбачати негативні наслідки такого процесу. Водночас необхідно наголосити на тому, що процес запозичення цілком об'єктивний і притаманний будь-якій мові. Вартими уваги при цьому, на нашу думку, можуть стати висновки П. Селігея: «... в науковій лексиці співіснують чуже й питоме, інтернаціональне й національне. Перший складник єднає її з міжнародними стандартами, другий виявляє її самобутність, зберігає народний характер. Доведено, що для повноцінного розвитку термінології важливо дотримання рівноваги цих двох складових, тобто враховувати як зарубіжні здобутки, так і національної традиції» [5, с. 20].

Таким чином, вивчення цієї складної проблеми варто почати з питань, які уможливають аналіз не лише суто мовних процесів, пов'язаних із цим явищем, але й з проблемами культури мовлення та спілкування. Саме тому доцільним є з'ясування зі здобувачами причин запозичення в рідній мові: відсутність досконалого питомого слова; потребою більшої конкретизації певного предмета чи явища; бажання використовувати більш економічні мовні одиниці. Крім того, на практичних заняттях з дисципліни ретельно мають бути проаналізовані наслідки запозичень, особливості засвоєння чужомовної термінології під час виконання завдань, що мають теоретико-практичний характер:

- з'ясування лексичного значення окремих термінів, їхнього походження за відповідними лексикографічними джерелами;

- добір українських відповідників до іншомовних термінів і навпаки;

- побудова словосполучень, речень з іншомовними термінами та введення їх у фахово-педагогічні тексти;

- добір до питомих термінологічних словосполучень іншомовних відповідників з метою компресії речень, текстів;

- редагування речень, текстів ділового та наукового стилів зі стилістично невмотивованим використанням запозиченої лексики;

- введення іншомовної фахової лексики у рольові діалоги під час упровадження різних видів ігрових технологій.

Відомо, що термінологія та наукова лексика різних галузей, зокрема гуманітарної, містить велику кількість запозичень, які давно засвоєні українською мовою і є загальнозрозумілими. Такі слова не потребують перекладу, однак можуть бути використані у завданнях стилістичного характеру, під час з'ясування правопису слів іншомовного походження, уточнення відмінкових закінчень, інших граматичних категорій та ін. Необхідно акцентувати увагу здобувачів на проблемі безпідставного надуживання запозиченої лексики, коли мовці не шукають рівнозначні лексеми до запозичень у рідній мові, а штучно переносять їх з однієї до іншої.

Звичайно, в роботі щодо оволодіння фаховою мовою превалює аналіз фахово-педагогічних, вузькоспеціальних термінів. На нашу думку, ще під час викладу лекційного курсу є доцільним наголосити на таких важливих ознаках термінології, як її системність і точність, унормованість і відсутність емоційно-експресивного забарвлення, прагнення до однозначності, переважно інтернаціональному характері. Останнє потребує особливої уваги викладача та ретельно відібраних текстів і сформульованих завдань: вилучення з речень, фахових тестів і подальший аналіз термінологічної лексики, добір визначених груп термінів, термінологічних дублетів (власномовного та запозиченого), редагування або створення речень, текстів, насичених термінологічними одиницями фахового чи загальнонаукового характеру.

Крім того, суттєвий ефект в удосконаленні мовної компетенції здобувачів має вивчення паронімії в системі іншомовної лексики. Паронімія, взагалі, – одне з поширених явищ у професійній мові фахівців усіх напрямів підготовки (авторитетний – авторитарний, хронікальний – хронологічний, ліцензія – ліценція, факт – фактаж). Труднощі у вживанні паронімів пов'язані з тим, що часто їм притаманна семантична близькість, схожість за морфемним складом і спорідненість за походженням. Поглибити мовну ерудицію здобувачів вищої освіти в умовах європейської багатомовності допоможе залучення до лексико-стилістичної роботи паронімів з інших мов: польської, англійської, німецької, французької. Це уможливить визначити зв'язок між мовами, що вивчають здобувачі, а зрештою, й збагатити активний і пасивний словниковий запас їхнього мовлення.

Таким чином, раціональна система організації вивчення в курсі «Українська мова за професійним спрямуванням» іншомовної та термінологічної лексики сприятиме формуванню мовної компетенції здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Зарицький М. С. Актуальні проблеми українського термінознавства: Підручник. К.: ВЦ «Видаництво «Політехніка», ТОВ «Фірма «Періодика», 2004. 128 с.

2. Кочан І. М. Українська наукова лексика: міжнародні компоненти в термінології: навч. посіб. К.: Знання, 2013. 294 с.

3. Паламар Л. М. Лінгводидактичні основи формування україномовної особистості. К., 1997. 235 с.

4. Селігей П. О. Що нам робити із запозиченнями? // Українська мова. 2007. № 3. С. 3–15; № 4. С. 16–32.

5. Селігей П. О. Питоме і чуже в термінології: гармонія чи конфлікт? // Журнал «Вісник Національної академії наук України». 2007. № 9. С. 20–28.

Маковій Віктор Петрович,

завідувач кафедри цивільно-правових
дисциплін Одеського державного
університету внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

ДОБРОСОВІСНІСТЬ, РОЗУМНІСТЬ І СПРАВЕДЛИВІСТЬ: ЛІНГВІСТИЧНА, ПРАВОВА ТА ТЕМПОРАЛЬНА СУТНІСТЬ

Добросовісність, розумність і справедливість є тими морально-етичними чеснотами суспільства, які знайшли відображення у низці сфер людської життєдіяльності, що стало передумовою до їх втілення у змісті низки правових приписів того чи іншого спрямування.